

Kiss Lajos

Az európai határrendészeti oktatás és képzés területén elért eredmények és a fejlesztés lehetséges irányai

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.152

Természetesen felmerül a kérdés, hogy egy aszimmetrikus hadviseléssel foglalkozó konferencián van-e létjogosultsága az európai határrendészeti oktatás és képzés területén elért eredményekről és a fejlesztés lehetséges irányairól beszélni.¹ Hatással lehet-e az aszimmetrikus hadviselés az európai határrendészeti oktatás és képzés fejlődésére? Biztonsági kockázatot jelenthet-e, ha a határellenőrzés területén nem megfelelően felkészített tisztviselők dolgoznak?²

Előadásomban először kérdéseimet válaszolom meg, majd röviden bemutatom azokat az eredményeket, amelyeket a közösség az egységes és magas színvonalú határellenőrzés megteremtése érdekében elért.

Hatással volt-e az aszimmetrikus hadviselés az európai határrendészeti oktatás és képzés fejlődésére. Biztonsági kockázatot jelent-e a határőr tisztviselők eltérő színvonalú felkészítése a schengeni térségben?

Kérdéseimet a különböző uniós dokumentumokban megfogalmazott állításokkal válaszolom meg. Az Európai Tanács 2001. 12. 14–15. között megtartott laekeni, a 2001. szeptember 11-ei merényleteket követő első ülésén az alábbiakat fogalmazta meg: „Az Unió külső határainak eredményesebb ellenőrzése segíteni fogja a terrorizmus, az illegális migrációs hálózatok és az embercsempészet elleni küzdelmet. Az Európai Tanács arra kéri az Európai Bizottságot és a Tanácsot, hogy dolgozzanak ki egy elgondolást a külső határok ellenőrzésért felelős szervezetek közötti együttműködés megteremtése érdekében és vizsgálják meg annak feltételeit, milyen szervezeti keretek között vagy közös szervezet keretében valósítható meg a külső határellenőrzés.”³ Ez a megállapítás egyértelműen bizonyítja, az Európai Tanács úgy értékelte, az Európai Unió külső határainak eredményesebb ellenőrzése – az illegális migrációs hálózatok és az embercsempészet elleni eredményesebb fellépés mellett – hozzájárul a terrorizmus elleni hatékonyabb fellépés megteremtéséhez is.

- 1 Az európai határrendészeti oktatáson és képzésen területileg ebben az esetben a schengeni térség országait és a határrendészeti oktatás és képzés területén a schengeni térséggel együttműködő országokat értem. Tartalmát tekintve azokat a folyamatokat és eseményeket tekintem az európai határrendészeti oktatás és képzés részének, amelyek a teljes schengeni térségben kívánták elősegíteni az egységes és magas színvonalú határrendészeti oktatás és képzés megteremtését és ennek a FRONTEX által történő koordinálását.
- 2 Előadásomban tényként fogadom el, hogy a 2001. szeptember 11-ei merényletek az aszimmetrikus hadviselés sajátos megjelenési formái és ezen keresztül vizsgálom, hogy az aszimmetrikus hadviselés milyen hatással volt az európai határrendészeti oktatás és képzés fejlődésére.
- 3 Presidency Conclusions: European Council meeting in Laeken 14 and 15 December 2001. pp. 12. Letöltve: <http://www.unhcr.org/refworld/type,RESOLUTION,COUNCIL,,3ef2ceb44,0.html> (megtekintve: 2012. 04. 14.)

A 2002 februárjában megjelent Schengeni katalógus⁴ fogalmazta meg azt az új filozófiát és követelményrendszert, amelyet az Európai Unió az egységes és magas színvonalú határellenőrzés érdekében kívánt megvalósítani. Leírta a négyszűrős határbiztonsági modellt és a *schengeni acquis* helyes alkalmazásának minimumkövetelményeit.

A külső határok eredményesebb ellenőrzésének egyik feltételeként az alábbi képzési követelményeket határozta meg a külső határokon szolgálatot teljesítő határőr tisztviselőkre vonatkozóan: *„Általános szabályként, a határrendészeti feladatokat végrehajtó állománynak speciálisan kiképzett, megfelelő szakmai háttérrel rendelkező személyeknek kell lenniük. A kevesebb szakmai tapasztalattal rendelkező személyek csak kiegészítő feladatokra alkalmazhatók a megfelelő szakmai tapasztalattal rendelkező személyek mellett. Ebben a kérdésben nem tehetünk kivételt a személyes adatok és a bizalmas adatokat tartalmazó adattárak kezelése esetében, vagy amikor a tisztviselők döntése a személyek fizikai épségét vagy szabadságát befolyásolja.”*⁵

A katalógus az új határbiztonsági modell és a schengeni *acquis* minimumkövetelményei helyes alkalmazásának megfogalmazásával új szakaszt nyitott az európai határellenőrzés és ezen belül a határrendészeti oktatás és képzés fejlődésében. Ezek a követelmények a korábbiakban nem tapasztalt módon, egyértelműen és részletesen tartalmazták és meghatározták a külső határokon szolgálatot ellátó határőr-tisztviselőkkel szemben támasztott képzési követelményeket, amelyek mint a schengeni *acquis* helyes alkalmazásának minimumkövetelményei jelentek meg.

A következő dokumentum, amelyet kérdéseim megválaszolásához felhasználok, a 2002. 5. 7-én megjelent, *Az Európai Unió tagállamai külső határainak integrált irányítása felé* című bizottsági közlemény.⁶ Az anyag azokat a javaslatokat foglalta össze, amelyek a külső határok integrált irányításának megvalósítását kívánták elősegíteni. A javaslatok megfogalmazása előtt a közlemény többoldalúan vizsgálta a kialakult határbiztonsági helyzetet és a határrendészeti oktatást és képzést érintően a *Hogyan fejleszthetők egymást kiegészítő módon a személyzettel és a személyzet képzésével foglalkozó irányelvek* cím alatt az alábbiakat állapította meg: *„A nemzeti személyzeti politikai irányelvek összehangolásának azt a célt kell szolgálnia, hogy fokozatosan csökkenjenek azok a mennyiségi és minőségi különbségek, amelyek valószínűleg biztonsági torzulásokat eredményeznek a tagállamok külső határszakaszai között.”*⁷

4 Council of the European Union: EU Schengen Catalogue. External borders control. Removal and readmission: Recommendations and best practices. February 2002; 53. p. (A továbbiakban: Schengeni katalógus).

Letöltve: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/catalogue%20EN.pdf (megtekintve: 2012. 04. 14.)

5 Schengeni katalógus, pp. 14.

6 Commission of the European Communities; Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Towards integrated management of the external borders of the member states of the European Union; Brussels, 7.5.2002; COM(2002) 233 final; 26. p. (A továbbiakban: Az Európai Unió tagállamai külső határainak integrált irányítása felé) Letöltve:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0233:FIN:EN:PDF> (2012. 04. 17.)

7 Az Európai Unió tagállamai külső határainak integrált irányítása felé. pp.18.

A dokumentum ezt követően részletesen megfogalmazta a határrendészeti oktatás és képzés fejlesztése érdekében teendő intézkedéseket, amelyek közül az alábbiakat emelem ki:

- Egy közös tanterv kidolgozását a határőrök és középszintű vezetőik részére.
- Rövid időn belül rendszeres továbbképzések szervezésének elindítását.
- Kiemelt figyelmet a határőrök képzésének európai dimenzióira (nyelvképzés, annak kidolgozása, hogy a határőrök milyen feltételekkel alkalmazhatók más tagállamokban, más tagállamok szolgálatainál szervezett továbbképzéseken részvétel).
- Az integrált határellenőrzés erősítését.
- Azoknak az intézkedéseknek a megismertetését, amelyek hozzájárulnak a térség belső biztonságának erősítéséhez.

A dokumentumnak az ad különleges jelentőséget, hogy az általam vizsgált uniós dokumentumok közül sem ezt megelőzően és sem ezt követően egyik sem fogalmazta meg ilyen egyértelműen, hogy a nem megfelelő számú személyzet alkalmazása és különböző színvonalú felkészítése az egyes határszakaszokon biztonsági torzulásokat eredményezhetnek.

Az egyes dokumentumokban megfogalmazott megállapítások vizsgálatát követően szükségesnek tartom az európai határrendészeti oktatás és képzés fejlődési folyamatának bemutatását a tartalmi és szervezeti jellemzők együttes értékelése alapján. Kutatási eredményeimre alapozva a schengeni térségben a határrendészeti oktatás és képzés fejlődését a következő időszakokra osztottam:

- A Schengeni Végrehajtási Egyezmény megjelenésétől az Európai Tanács leakeni üléséig (1990. 6. 19. – 2001. 12. 14–15.) (központi koordináció nélküli projekt alapú együttműködés).
- Az Európai Tanács leakeni ülésétől a sevillai üléséig (2001. 12. 14–15. – 2002. 6. 21–22.) (a koordinált és integrált határigazgatás gyakorlati megvalósítási feltételeinek megteremtése).
- Az Európai Tanács sevilla-i ülésétől az Ideiglenes Határőr Képzési Központ működéséig (2002. 6. 21–22. – 2005. 12. 31.) (ideiglenes szervezeti keretek között történő európai szintű tartalmi koordináció).
- A FRONTEX rendelet megjelenésétől napjainkig (2004. 10. 26. –) (az állandó szervezeti keretek között történő európai szintű tartalmi koordináció).

Az egyes időszakok vizsgálata során megállapítottam, hogy az Európai Tanács leakeni ülésétől a sevillai ülésig terjedő időszakban jelentősen felgyorsultak az európai határrendészeti oktatás és képzés európai szintű koordinációjának megteremtése érdekében végzett tevékenységek és így módon a 2001. szeptember 11-i merényletek hatással voltak az európai határrendészeti oktatás és képzés fejlődésére.

Összességében a vizsgált dokumentumok és a levont következtetések alapján úgy értékelem, hogy a schengeni térség külső határszakaszain szolgálatot teljesítő határőr-tisztviselők eltérő színvonalú felkészítése biztonsági kockázatot jelentett és a 2001. szeptember 11-ei merényletek felgyorsították az európai határrendészeti oktatás és képzés állandó szervezeti kereteinek kialakítását és az alapszintű határrendészeti oktatás és képzés tartalmi koordinációjának megteremtését.

Az európai határrendészeti oktatás és képzés területén elért legfontosabb eredmények

Előadásom második részében azokat az eredményeket mutatom be, amelyeket a közösség az egységes és magas színvonalú határrendészeti oktatás és képzés megteremtése érdekében elért. Az európai határrendészeti oktatás és képzés jelenlegi fejlettségi szakaszában az európai szintű koordináló szerepet a FRONTEX Képzési Egysége valósítja meg, amely alapvetően az oktatás és képzés tartalmi koordinációján keresztül valósul meg. Ezeket az eredményeket nem időrendi, hanem megítélésem szerinti fontossági sorrendben mutatom be.

*Szektorális Képesítési Keretrendszer Határőrök Részére*⁸

A schengeni térségben és a schengeni térséggel együttműködő országokban kiemelt jelentőségűvé vált, hogy a külső határszakaszokon szolgálatot teljesítő és a közös műveletekben résztvevő tisztviselők egységes és magas színvonalú felkészítésben részesüljenek. Tekintettel a résztvevő országok nagy számára, az eltérő általános és határrendészeti oktatási rendszerekre, szükségessé vált egy olyan eszköz megalkotása, amely a határrendészeti oktatás és képzés területén biztosítja a tartalmi harmonizáció megteremtését, az összehasonlíthatóságot és az átláthatóságot. A fenti célok megvalósítása érdekében dolgozta ki a FRONTEX képzési egysége a Szektorális Képesítési Keretrendszer Határőrök Részére című dokumentumot. „A Szektorális Képesítési Keretrendszer Határőrök Részére egy olyan átfogó hivatkozási keretrendszer, amely az európai határőr (határrendészeti) oktatás és képzés minden szintjén meghatározza a határőrök részére a szakmai és tanulási követelményeket. Ezek a követelmények egyrészt a szakmai kompetenciák, míg más részről a tanulási eredmények megfogalmazásával kerültek meghatározásra. Ily módon a Szektorális Képesítési Keretrendszer Határőrök Részére, a szervezeti keretektől függetlenül, csak a határőr (határrendészeti) oktatás és képzés számára biztosít stratégiai iránymutatást. A Szektorális Képesítési Keretrendszer Határőrök Részére kidolgozásának legfontosabb célját képezte, hogy koppenhágai és bolognai folyamat és az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszerére építve kerüljön meghatározásra a határellenőrzési tevékenységek eredményes végrehajtását biztosító képzési szintek, valamint kompetenciák és tanulási eredmények rendszere. Az egyes képzési szintek és a képzési szintekhez rendelt kompetenciák és tanulási eredmények olyan közös képzési követelményeket képeznek, amelyek segítik az integrált határellenőrzés teljes körű megvalósítását, a nemzeti szintű határrendészeti oktatás és képzés egységesítését, erősítik az oktatás és képzés európai dimenzióit, növelik az együttműködés és a mobilitás képességét, biztosítják az emberi jogok érvényesítését és összességében hozzájárulnak az európai határrendészeti kultúra erősítéséhez.”⁹

8 Sectoral Qualification Framework for Border Guarding VOL.I.; FROTEX, Warsaw, ISBN 978-92-95033-66-5; Sectoral Qualification Framework for Border Guarding VOL.II.; FROTEX, Warsaw, ISBN 978-92-95033-67-2

9 Kiss Lajos: A határrendészeti oktatás és képzés európai dimenzióinak fejlődése a schengeni térségben, a FRONTEX alapszintű oktatási és mid-level képzési programjainak bemutatása és vizsgálata. PhD értekezés-tervezet pp. 70.

*Közös alapszintű oktatási alapprogram az Európai Unióban
szolgálatot teljesítő határőrök részére*

Amint már előadásom első részében is utaltam rá, 2002-ben megjelent annak igénye, hogy a schengeni térségben és a térséggel együttműködő országokban közös tantervet dolgozzanak ki a határőrök és középszintű vezetőik részére. A közös tanterv kidolgozása a Core Curriculum for border guard training osztrák–svéd projekttel kezdődött meg 2002 júniusában, amelynek eredményeként három keretoktatási alapprogram került kidolgozásra¹⁰ az első,¹¹ a második és a mid-level tisztviselők részére. A keretprogramok a 2003 októberében Traiskirchenben megnyitott Ideiglenes Határőr Képzési Központban kerültek befejezésre és hivatalosan 2004. június 15-én kezdődött meg alkalmazásuk az együttműködésben résztvevő országokban.

Az oktatási alapprogramok első módosítására 2005 májusa és 2007 novembere közötti időszakban került sor az Ideiglenes Határőr Képzési Központ, majd a FRONTEX Képzési Egységének vezetésével, amelynek eredményeként egy tartalmában és szerkezetében is új, modulrendszerű alapszintű oktatási alapprogram került kidolgozásra, amely már a kompetenciákra épült és tartalmazta a különböző típusú határszakaszokra vonatkozó tartalmakat is.

Mindkét szervezet úgy ítélte meg, hogy az első szintű tisztviselők részére nem célszerű új oktatási alapprogram kidolgozása, mert az a határőr-tisztviselőknek csak egy nagyon szűk csoportját érintette és ennek a kategóriának a megfelelő elhelyezése a nemzeti határrendészeti oktatási rendszerekben nem volt egyértelmű. A közös tanterv keretében kidolgozott mid-level oktatási programmal kapcsolatban mindkét szervezet egyetértett abban, hogy azt egy önálló mid-level oktatási alapprogram keretében kell továbbfejleszteni.

A következő módosításra 2011 januárja és 2012 májusa között került sor, amelynek keretében az oktatási alapprogram a kor követelményeinek megfelelően aktualizálásra került. Az alapszintű oktatási alapprogram jelentőségét az adja, hogy az európai határrendészeti oktatásban ez volt és még jelenleg is az egyetlen működő oktatási alapprogram, amely megfelel az általános európai és a speciális határrendészeti szakmai követelményeknek.

A Közös Európai Határőr Vezetői Mesterprogram

A FRONTEX Képzési Egysége 2014 májusára kidolgozta vezetői mesterprogramjának tartalmi elemeit, amelynek célja, hogy a résztvevők a szektorális képesítési keretrendszer 7. szintjének megfelelő, másfél éves oktatás keretében sajátítsák el a határrendészeti igazgatás területén a legjobb vezetői gyakorlatokat, ismerjék meg a

10 A keret kifejezés ebben az esetben azt jelenti, hogy az oktatási alapprogramok nem készültek el teljesen, azokban az oktatás részletes tartalma még nem került kidolgozásra.

11 A FRONTEX terminológiában az elsőszintű tisztviselő az a személy, aki nem rendelkezik a kényszerítő eszközök/intézkedések alkalmazásának jogával. A másodszintű tisztviselő rendelkezik a kényszerítő eszközök/intézkedések alkalmazásának jogával, a mid-level tisztviselő jogosult a határőrök csoportjának vezetésére.

határrendészet európai dimenzióit és járuljanak hozzá az európai határrendészeti kultúra megteremtéséhez. A tervezett mesterprogram 10 oktatási modult tartalmaz, amelyek az egyes tartalmakért felelős konzorciumi partner intézményben kerülnek megszervezésre. Amennyiben az akkreditációs folyamat megfelelően halad, akkor 2015 szeptemberében a FRONTEX elindítja mesterprogramját, amelyet a későbbiekben oktatói és diákcsere programokkal is támogatni kíván.

A FRONTEX mid-level képzési programja

A 2004 végére az Ausztriában működő Ideiglenes Határőr Képzési Központ szakértői számára nyilvánvalóvá vált, hogy a már korábban említett közös tanterv a módosítást követően alapszintű oktatási alapprogramként fog megjelenni és a központnak a határőrök középszintű vezetőinek a felkészítését is támogatnia kell valamilyen formában.¹²

Az elég hosszúra nyúló előkészítést követően a gyakorlatban a képzés 2007-ben kezdődött meg a FRONTEX szervezésében. A képzés célja azóta is a határrendészeti területen dolgozó, közelmúltban végzett fiatal tisztek felkészítése a nemzetközi határrendészeti együttműködésre. A mid-level képzés a FRONTEX ez ideig egyetlen vezetői továbbképzése.

Az európai határrendészeti oktatás és képzés további fejlesztési lehetőségei

A terjedelmi kertek meghatározták, hogy az európai határrendészeti oktatás és képzés fejlődésének csak a konferencia témájához kapcsolódó, legfontosabb összefüggéseit és eredményeit mutattam be. Ezek az eredmények sok tekintetben nem alapozták meg a továbbfejlesztés lehetőségeire vonatkozó javaslataimat, amelyek a következőket tartalmazzák.

Joggal feltételezhető, hogy a FRONTEX mindent el fog követni annak érdekében, hogy erősítse szerepét az európai határrendészeti oktatás és képzés koordinálásában és tartalmi harmonizálásában. A tartalmi harmonizálás legfontosabb eszközeit fogják képezni az oktatás valamennyi szintjét lefedő oktatási alapprogramok vagy közvetlenül alkalmazható oktatási programok.

A FRONTEX által koordinált határrendészeti oktatás és képzés fejlesztésében azonban a legnagyobb előrelépési lehetőséget, az ügynökség és a végrehajtók közötti távolság csökkentésében látom. Ennek pedig legfontosabb eszköze lehet, a határrendészeti oktatás és képzés egyre több tartalmi elemének a virtuális téren keresztül történő eljuttatása a végrehajtásban dolgozó tisztviselőkhez illetve az oktatásban résztvevő hallgatókhoz. Ez az eszköz meg fogja változtatni a hagyományos oktatási felfogást: az osztályterem átalakul, a tanár a gyakorlati foglalkozások koordinátora és a szemináriumok vezetője lesz és a tanárközpontú oktatás hallgatóközpontú oktatássá alakul át. A hallgatók ismeretszerzésében a virtuális tér lesz a meghatározó.

* * *

¹² A módosítás során a közös tanterv mid-level tisztviselőkre vonatkozó része nem került módosításra és a továbbiakban nem került alkalmazásra.

Összességében úgy ítélem meg, hogy a 2001. szeptember 11-ei események hatással voltak a schengeni térség határellenőrzési tevékenységére, a négyszűrős határbiztonsági modell majd az integrált határbiztonsági modell kialakítására és ezen belül az európai határrendészeti oktatás és képzés fejlődésére. Ez a hatás elsődlegesen abban volt érzékelhető, hogy a korábbi gyakorlathoz képest az európai határrendészeti oktatás és képzés tartalmi harmonizációjának megvalósítása jelentősen felgyorsult.

Székelly Zoltán

A kiterjesztett valóság és a robotok alkalmazási lehetősége

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.158

A kiterjesztett valóság (augmented reality – AR) a felhasználó által észlelt valóság kiegészítése virtuális elemekkel. Ezek a kiegészítő elemek általában a számítástechnika harmadik generációjának, a mindenütt jelen lévő számítástechnikának (ubiquitous computing) felhasználó-központú kialakítása (user-centered design – UCD) révén, ember által könnyen érzékelhető virtuális valóság (virtual reality – VR) formájában jelennek meg az észlelt valós környezet elemein vagy elemei felett. Ezzel kiegészíti és érzékelhető formában megjeleníti az ember által az észlelési folyamat során az érzékelt külvilághoz a tanuláson, tapasztaláson, meggyőződésen, hiten, babonán stb. hozzákapcsolt képzettársításokat, információkat, sőt akár olyan információkat is közölhet, amely az ember által az adott pillanatban nem érzékelhető. Például egy másik nézőpontból történő képrögzítés eredményét vagy a szabad szemmel látható fénytartományon kívüli elektromágneses hullámok spektrográfus megjelenítését.

A módszer először a sci-fi irodalomban jelent meg, Lyman Frank Baum (az Óz a nagy varázsló szerzője) a *The Master Key* című, 1901-es kiadású könyvében, ahol a többi ember természetéről kap ezen a módon információt a mesebeli felhasználó. Az általa viselt szemüveg „C” azaz „cruel” betűvel jelöli a kegyetlen embereket, „G” azaz „good” betűvel a jó embereket és így tovább.

A gyakorlatba történő átültetésre először 1957-ben született eszköz, a *Sensorama* ami „természetesen” szekrény méretű volt és az előre felvett filmre vetítette rá a többletinformációkat, mely segítségével egy környéken lehetett barangolni, miközben szagokat, légmozgást és 3D képet is imitált. A találmányt 1961-ben szabadalmaztatták (US 3050870 A számú szabadalom).

Napjainkra a kiterjesztett valóság megjelenítésének népszerű módja az okos-szemüveg lett. Az első, hétköznapi viselésre is alkalmas ilyen eszközt a Google Inc. szabadalmaztatta (US 7631968 B1 számú szabadalom). Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy a kiterjesztett valóság bármilyen okosüvegen, tehát olyan többrétegű felületen alkalmazható, amely részben vagy egészben átlátszóvá tehető elemekből áll (US 20060196613 A1 számú szabadalom). Jelen tanulmány elsősorban a ma divatos okos-szemüvegek alapján magyarázza a kiterjesztett valóság alkalmazási lehetőségeit.